

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

2-2025
PEDAGOGIKA

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

U.I.Obidjanov	
Laboratoriya mashg'ulotlarining biologiya fanini o'zlashtirishga ta'siri.....	96
M.A.Abduxalilova	
O'quvchilarda ekologik madaniyat va barqaror rivojlanish tamoyillarini shakllantirish	100
M.A.Mamasaidova, M.X.Akbaraliyeva	
Boshlang'ich ta'lim o'quvchilariga ko'paytirish amalini o'rgatishning interfaol usullari	107
G.S.Qosimova	
Tibbiy ta'limda matematik modellashirish orqali organizmning funksional holatlari va himoya-moslashuv jarayonlarini o'qitish usullari	112
S.R.Toshboyeva, L.A.Yusupova	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida kombinatorika elementlarini o'qitishda qo'llaniladigan asosiy qoidalar	117
A.A.Mirzaliyev	
Пути повышения эффективности системы морально-психологической подготовки и теоретическая модель ее организации.....	121
A.T.Akbarov	
Basketbolning jismoniy rivojlanish va salomatlikni mustahkamlashdagi muhim roli	127
S.M.Sidiqov	
Yosh voleybolchilarning jismoniy tayyorgarligini takomillashtirishda harakatli o'yinlardan foydalanish	132
Z.N.Usmonov	
Jismoniy madaniyat ta'limi va tarbiyasi jarayonini rejalashtirishga qo'yiladigan talablar.....	137
S.T.Xakimov, N.B.Komilova	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida jismoniy tarbiya fani o'qitilishini tubdan takomillashtirish (basketbol sport turi misolida)	142
X.T.Xasanov	
Kasb-hunar maktablari o'quvchilarining kasbiy-amaliy jismoniy tayyorgarligi xususiyatlari	147
G.K.Yakubova	
Turli yoshdagi odamlarning har hil sharoit va hududlarda nafas olishini tahlil qilish	153
T.T.Yusupov	
Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun gimnastika mashqlari majmuini tuzish va uni o'tkazishga qo'yiladigan talablar	158
Y.J.Mirzaaxmedova	
Bo'lajak musiqa o'qituvchilarida o'zbek musiqasi tarixi bo'yicha bilimlarni shakllantirishning pedagogik jihatlari	164
A.M.Maxmutaliyev	
Umumta'lim maktabining boshlang'ich jismoniy madaniyat jamoasi faoliyatida innovatsiyalar.....	168
D.E.Yuldasheva	
Bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishning shaxsga yo'naltirilgan yondashuv texnologiyasi	173
Y.J.Mirzaaxmedova	
Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarida o'zbek musiqasi tarixiga doir bilimlarni rivojlantirishning pedagogik imoniyatlari	178
D.E.Yuldasheva	
Bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishning shaxsga yo'naltirilgan yondashuv modeli	182
L.E.Bobomurodova	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining ma'naviy va kasbiy sifatlariga qo'yilgan talablar	189
G.O'.Yuldasheva	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining pedagogik refleksiyalash qobiliyatini rivojlantirish: komponentlar va ularning ahamiyati.....	194
E.K.Muxtarov	
Kvant mexanikasi fanidan amaliy darslarda masalalarni yechishning metodik jihatlari	194

UO'K: 371.13+37.015.3+37.018+37.041+37.013.42

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA IJTIMOY-KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING SHAXSGA YO'NALTIRILGAN YONDASHUV TEXNOLOGIYASI**ТЕХНОЛОГИЯ ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОДХОДА К ФОРМИРОВАНИЮ СОЦИАЛЬНО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ****PERSON-CENTERED APPROACH TECHNOLOGY FOR DEVELOPING SOCIO-COMMUNICATIVE COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS**

Yuldasheva Diyora Erkinovna
Farg'ona davlat universiteti doktoranti

Annotatsiya

Maqolada bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish masalasi shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida o'rganilgan. Tadqiqotda ijtimoiy-kommunikativ kompetentlik tushunchasi, uning tarkibiy qismlari, hamda pedagogik faoliyatda tutgan o'ri tahlil qilinadi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv texnologiyasining nazariy asoslari, metodik prinsiplari va amaliy mexanizmlari aniqlanib, ularning bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonidagi samaradorligi asoslab berilgan. Ishda innovatsion metodlar, interaktiv o'quv usullari va kommunikativ treninglar orqali talabalar faoliyatida ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish yo'llari taklif etilgan. Tadqiqot natijalari, mazkur kompetentlikni shakllantirishda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning dolzarbligi va amaliy ahamiyatini ko'rsatib beradi.

Аннотация

В статье рассматривается проблема формирования социально-коммуникативной компетентности будущих учителей на основе личностно-ориентированного подхода. В исследовании анализируется понятие социально-коммуникативной компетентности, ее компоненты и роль в педагогической деятельности. Определены теоретические основы, методические принципы и практические механизмы технологии личностно-центрированного подхода, обоснована их эффективность в процессе подготовки будущих учителей. В работе предложены пути развития социальных и коммуникативных навыков в деятельности учащихся посредством инновационных методов, интерактивных методов обучения и коммуникативного тренинга. Результаты исследования демонстрируют актуальность и практическую значимость личностно-ориентированного подхода в формировании данной компетенции.

Abstract

The article studies the issue of developing socio-communicative competence in future teachers based on a person-centered approach. The study analyzes the concept of socio-communicative competence, its components, and its role in pedagogical activity. The theoretical foundations, methodological principles, and practical mechanisms of the technology of a person-centered approach are identified, and their effectiveness in the process of training future teachers is substantiated. The work proposes ways to form social and communicative skills in students' activities through innovative methods, interactive teaching methods, and communicative training. The results of the study demonstrate the relevance and practical importance of a person-centered approach in the formation of this competence.

Kalit so'zlar: o'qituvchi, ijtimoiy, kommunikativ, pedagogik, kompetentlik

Ключевые слова: учитель, социальный, коммуникативный, педагогический, компетентность

Key words: teacher, social, communicative, pedagogical, competence.

KIRISH

«Pedagogika fani methodologyasi» fanini shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida o'qitish jarayonida bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish, o'z navbatida, mazkur jarayonni amaliylashtirishni, ya'ni seminar va amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishda texnologik yondashuvni tatbiq etishni talab etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Bugungi innovatsion ta'lim-tarbiya jarayonida texnologik yondashuv masalasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Texnologik yondashuvning eng asosiy afzalliklari kutiladigan natijalarning

oldindan aniqlanishi, ana shu natijalarga asoslangan holda o'quv maqsadining aniq belgilab olinishi, o'z navbatida, ta'lim maqsadining o'quv vazifalariga aylantirilishi, ta'lim shakli, metod va vositalarining to'g'ri tanlab olinishini tashkil etadi. O'quv jarayonini texnologiyalash professor-o'qituvchi va talaba faoliyati bosqichlarini alohida-alohida texnologiyalashni taqozo etadi.

Bo'lajak o'qituvchilarda Ijtimoiy-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish tizimini amalga oshirishda quyidagi vazifalar qo'yildi va hal qilindi: Ijtimoiy-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish darajasini aniqlash mezonlari va ko'rsatkichlarining ishonchligini tekshirish; birinchi bosqich talabalarining ijtimoiy-ijodiy kompetentligini shakllantirishning boshlang'ich darajasini aniqlash; biz ishlab chiqqan tizimni qo'llash natijasida birinchi kurs talabalarining ijtimoiy-ijodiy kompetentligi darajasi dinamikasini tekshirish; biz taklif qilayotgan tizimning samaradorligini tayanch OTMlarda qo'llanib kelinayotgan o'quv-tarbiyaviy ta'lim tizimlari bilan taqqoslab, aniqlash; biz aniqlagan har bir shart-sharoit ijtimoiy-ijodiy kompetentlikni yanada samarali rivojlantirishga yordam berish-bermasligini aniqlash; tanlangan shartlarning butun majmuasidan foydalanganda biz taklif qilayotgan ijtimoiy-ijodiy kompetentlikni rivojlantirish tizimi samaradorligining oshganligini aniqlash.

Jamoaviy (guruhli) va individual baholash shakllari; ta'lim faoliyati muvaffaqiyatining miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari; statik (yakuniy) va dinamik (protsessual) baholash usullari; talaba o'quv portfelining ichki (shaxsiy) va tashqi (ijtimoiy reprezentativ) jihatlari.

Bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-kommunikativ kompetentligini rivojlantirish darajasini aniqlashda kompleks yondashuvdan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Biz turli xil diagnostika usullaridan keng foydalanamiz: talabalarni kuzatish uslubining turli xil variantlaridan (auditoriyada, auditoriyadan tashqarida, institutdan tashqari ishlarda va boshqalar); maxsus psixodiagnostik treninglar; maxsus ishlanmalar bo'yicha ijtimoiy-madaniy mazmundagi "sinov" darslarini o'tkazish; turli xil intellektual va mavzuli tanlovlar, konferensiyalarni tashkil etish; turli psixometrik metodlardan foydalangan holda va talabalarining individual xususiyatlari hamda tayyorgarlik darajasini hisobga olgan holda psixodiagnostik tadqiqotlar o'tkazish.

Bo'lajak o'qituvchilar tayyorlashning an'anaviy tizimida asosiy e'tibor talababarning bilim va ko'nikmalarini oshirish uchun nimaga va qanday o'qitish masalasiga qaratilsa, zamonaviy didaktikaning muhim vazifasi o'z pedagogik faoliyatida samarali pedagogik vositalar arsenalidan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishni taqozo qiladi. Pedagogik ta'limning zamonaviy talablari va ilg'or texnologiyalariga muvofiq tavsiflash-ta'kidlash darajasidagi bilimlarni o'zlashtirishga oid qarashlardan voz kechib, qadriyatli munosabatlarni rivojlantirish, bo'lajak o'qituvchining motivatsiyasi sohasini zamonaviy, tarixiy, ijtimoiy-madaniy va ilmiy-pedagogik tafakkur qadriyatlari darajasiga ko'tarish maqsadga muvofiq.

Texnologik yondashuvning umumiy tavsifiga tayangan holda, tadqiqot doirasida «Pedagogika fani metodologiyasi» fanini shaxsga yo'naltirilgan yondashuv yondashuv asosida o'qitish jarayonida bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishning texnologiyasi ishlab shiqildi, uni "Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv ijtimoiy-kommunikatsiya kompetensiya texnologiyasi" deb atadik.

Texnologiyaning birinshi bosqishi "Ijtimoiy-kommunikativlikka oid bilimlarga ega bo'lish" deb nomlanib, quyida belgilangan vazifalarni hal etish asosida amalga oshiriladi:

1. Talabalarni «Pedagogika fani metodologiyasi» faniga doir bilimlar bilan tanishtirishda кундалик ижтимоий савол ва жавоблар асосида бериладиган билимга нисбатан қизиқиш пайдо қилинади. Ushbu jarayonda pedagog tomonidan keyingi vazifalarni belgilashda talabalarining mavjud ijtimoiy-kommunikativ sifatleri aniqlanadi (og'zaki savol-javoblar orqali).

2. «Pedagogika fani metodologiyasi» fanli kesimida bilimlarni egallashda o'quv materiallari асосида мулоқотли алоа шакллантирилади va talabada ijtimoiy-kommunikativlik ko'nikmalari shakllana boshlaydi. Mazkur bosqichda interfaol metodlar, muammoli vaziyatlardan foydalaniladi. Bu jarayonda imkon doirasida talabalarining individual faoliyat olib borishlariga erishilishi muhim. Individual ishlash jarayoni har bir talabada o'z vazifasiga mustaqil yondashishni taqozo etadi. Natijada talabalarining shaxsiy fikr, shaxsiy munosabat va kommunikativ sifatleri o'sadi.

Texnologiyaning ikkinshi bosqishi "Mavzularni ijtimoiy-kommunikativlikni rivojlantirishga yo'naltirish" deb nomlanib, mazkur bosqishda mavzularni o'rganishda kommunikativlikning ijtimoiy-ta'limiy, ijtimoiylashuvdagi ahamiyatini aniqlash va tahlil etish vazifalari hal etildi. Oldingi bosqichda

talabada shakllantirilgan Ijtimoiy-kommunikativlik ko'nikmalari malaka darajasida rivojlantiriladi. Mavzularni o'rganishda kommunikativlikning ijtimoiy-ta'limiy va shaxs ijtimoiylashuvidagi ahamiyatini aniqlash va tahlil etish individuallikka yo'naltirilgan o'yinlar asosida tashkil etildi.

Texnologiyaning uchinchi bosqichi "Mavzularni ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish tizimiga aylantirish" deb nomlanib, mazkur bosqichda muammoli vaziyatlarni hal etishda Ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga va mashg'ulotlardagi topshiriqlarni bajarishda Ijtimoiy-kommunikativ yechimlardan foydalanish vazifalarini hal etishga alohida e'tibor qaratildi, ya'ni olingan bilim, shakllangan ko'nikma, malakalar va boshqa amaliy hamda intellektual imkoniyatlar tizimlilik kasb etadi, tadrijiy rivojlanib borib kompetensiya o'laroq maromiga yetadi.

Muammoli vaziyatlarni tahlil etish talabalarda ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda yuqori samarali natija ko'rsatuvchi metod bo'lib, bu orqali ular kundalik va kelgusi kasbiy faoliyatida yuzaga keluvchi vazifalarni tahlil etish, to'g'ri yechim topishga oid bilimlarni egallaydilar.

NATIJA VA MUHOKAMA

Bo'lajak o'qituvchilarda Ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda muammoli vaziyatlardan foydalanish quyidagi vazifalarni hal etishga yordam beradi: 1) bo'lajak o'qituvchilarning muammoli vaziyatlarni «Pedagogika fani metodologiyasi» fanlari asosida egallagan bilimlari doirasida ijodiy hal etish; 2) muammoli vaziyatlarni yeshishda bo'lajak o'qituvchilarning Ijtimoiy-kommunikativlikka asoslangan fikrlashini yo'lga qo'yish; 3) bo'lajak o'qituvchilarning vaziyatni hal etishda vaqtdan unumli foydalanishi, diqqat e'tibori va aql kuchini jamlashi; 4) individual va guruhviy fikriy faoliyatni rivojlantirish. Muammoni hal etishning bir necha to'g'ri variantlarini izlab topish ko'nikmasini tarkib toptirish.

Muammoli topshiriqlarni bajarish bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyaviy yechimlari asosida amalga oshirilib, ularning faqat mavzu yuzasidan fikr yuritishiga emas, balki qo'shimcha axborotlarni ham o'rganishlariga imkon beradi.

Tadqiqotimiz davomida "Pedagogika" ta'lim yo'nalishi 4-kurs talabalari uchun "Pedagogika fani metodologiyasi" fani doirasida o'quv jarayoniga tatbiq etilgan Ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning 3 bosqichli texnologiyasi ishlab chiqildi. Quyida 4-kurs talabalari uchun "Pedagogika fani metodologiyasi" fanini o'qitishda amalga oshirilgan ijtimoiy-kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning texnologiyasini keltirib o'tamiz:

Mavzu: "Pedagogika fani metodologiyasi" fanining mazmuni, maqsadi va vazifalari

1. Tayyorlov bosqichi (motivatsion va diagnostik bosqich)

Maqsad: 1. O'quvchilarning mavzuga bo'lgan qiziqishini oshirish.

2. Ilgari olingan bilimlarni faollashtirish.

3. Dars uchun psixologik qulay muhit yaratish.

Metod va vositalar: "Bumerang savol" metodi – O'qituvchi talabalar bilan quyidagi savollar orqali suhbat o'tkazadi:

- Pedagogika nima?"
- Metodologiya nima?"
- "Nima uchun har qanday fan metodologik asosga ega bo'lishi kerak?"

Kichik guruhlarda fikr almashish – O'quvchilar oldindan bilgan ma'lumotlarini bir-birlari bilan muhokama qilishadi.

Aqliy hujum (brainstorming) – "Pedagogika fani metodologiyasining asosiy tushunchalari qanday bo'lishi mumkin?" savoliga javob izlash.

Kutilayotgan natija:

- O'quvchilar o'z bilimlarini faollashtiradi.
- Mavzu bo'yicha dastlabki tushunchaga ega bo'lishadi.

2. Asosiy bosqich (tadqiqot va tushuntirish bosqichi)

Maqsad: O'quvchilarga pedagogika metodologiyasining nazariy asoslarini tushuntirish.

Ularni faollik va mustaqil fikrlashga o'rgatish. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv rivojlanish elementlarini qo'llash.

Metod va vositalar:

"Interaktiv ma'ruza" – O'qituvchi pedagogika fani metodologiyasining asosiy tushunchalarini tushuntiradi, lekin shu bilan birga o'quvchilar bilan muloqot qiladi va misollar orqali mavzuni ochib beradi.

"Klaster metodi" – O'quvchilar "Pedagogika metodologiyasining asosiy tushunchalari" bo'yicha klaster tuzadilar.

"Vaziyatli tahlil (case-study)" – O'quvchilarga turli pedagogik tadqiqot usullariga doir real misollar berilib, ularni tahlil qilish topshiriladi.

"Jadval bilan ishlash" – Pedagogika metodologiyasining asosiy bosqichlarini jadval shaklida o'rganish.

Bosqich	Tushuntirish
Empirik	Kuzatish, tajriba, statistik ma'lumotlar yig'ish
Nazariy	Ilmiy konsepsiyalar yaratish
Amaliy	Pedagogik jarayonda qo'llash

Kutilayotgan natija:

O'quvchilar pedagogika metodologiyasining asosiy tushunchalarini o'zlashtiradi. Tadqiqot metodlariga oid asosiy tushunchalarni tushunadi va real misollar bilan bog'lay oladi.

3. Yakuniy bosqich (refleksiya va baholash bosqichi)

Maqsad: O'quvchilarning o'zlashtirgan bilimlarini mustahkamlash.

Dars bo'yicha fikr-mulohazalarni olish.

O'z-o'zini rivojlantirishga yo'naltirish.

Metod va vositalar:

"Teskari aloqa" – Talabalar "Bugun nimalarni o'rgandim?" degan savolga yozma yoki og'zaki javob berishadi.

"Refleksiya kartasi" – O'quvchilar quyidagi jadvalni to'ldirishadi:

Savol	Javob
Eng qiziqarli jihat nima bo'ldi?	?
Eng qiyin tushunchalar qaysilar?	?
Yana nimalarni bilishni xohlaysiz?	?

"Fikrlar zanjiri" – Har bir o'quvchi o'ziga eng foydali bo'lgan bilimni aytib, keyingi o'quvchiga uzatadi.

Baholash mezonlari bo'yicha tahlil – O'qituvchi quyidagi jihatlar bo'yicha o'quvchilar faoliyatini baholaydi:

Faollik

Mustaqil fikrlash

Mavzuni tushunish darajasi

Guruhda ishlash ko'nikmasi

Uyga vazifa:

"Pedagogik tadqiqot metodlari" mavzusida kichik tadqiqot tayyorlash.

"Pedagogika metodologiyasida zamonaviy yondashuvlar" bo'yicha maqolalarni o'rganish.

Kutilayotgan natija:

O'quvchilar dars jarayonida o'z kompetensiyalarini baholaydi.

O'z kamchiliklarini anglab, kelajakda ularni bartaraf etish yo'nalishlarini belgilaydi.
O'z-o'zini rivojlantirishga qiziqish ortadi.

XULOSA

Ta'limning globallashuvi hamda sog'lom va muammoli ta'lim muhitini tashkil etish orqali talabalarni birgalikda o'qitish maqsadiga xizmat qiladigan integrallashgan ta'limni tashkil qilish samarali ekanligi aniqlandi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv yondashuv axborotlarni tashkil qiluvchi cheksiz ko'p kichik qismlarning o'zaro ajralmas bog'liqligi, ularning yaxlitligi, bir butunligi asosida yagona to'g'ri xulosani aniqlash jarayoni ekanligi kelib chiqadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании // 2005. – № 6. – С.13-29.
2. Зиновкина М.М. НФТМ - ТРИЗ: Креативное образование 21 века. (теория и практика) // Монография. – М.: МГИУ, 2007. – 306 с.
3. Зинченко, В.П. Сознание и творческий акт. – М.: Языки славян-х кул-р, 2010.
4. Ибрагимова Г. Интерфаол ўқитиш методлари ва технологиялари асосида талабаларнинг креативлик қобилиятларини ривожлантириш: пед. фанл. бўйича фалсафа доктори (PhD). ...дисс. – Т.: 2017. – 155 б.
5. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. СПб.: Питер, 2009. – 448с.
6. Исмоилова З. Талабаларнинг касбий-педагогик малакаларини шакллантириш: пед. фанл. ном. ...дисс. – Т.: 2000, – 130 б.
7. Кан-Калик, В.А. Учителю о педагогическом общении. – М.: Просвещение, 1987. 190 с.
8. Кадирова М.Р. Тилларга ихтисослашмаган олий таълим муассасалари талабаларида чет тилини ўргатишда ижодий фаолликни модернизациялаш: пед. фан. бўйича фалсафа доктори (PhD). ...дисс. – Т.: -2018. – Б.20.
9. Лукьянова, Л.А. Формирование функционально-содержательной основы социокультурной компетенции учащихся 10-11 классов общеобразовательной школы (на материале английского языка) [Текст]: дис. канд. пед. наук: 13.00.02. – Санкт-Петербург, 2014. – 186 с.